

Anayasa Mahkemesi Üyesi Basri Bağcı'nın Andıçme Töreni Açış Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesine yeni seçilen üyemizin andıçme törenine hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle üyemiz Basri Bağcı'yı tebrik ediyor, yeni görevinin kendisi, ailesi, Mahkememiz ve ülkemiz için hayırlı olmasını diliyorum. Sayın Bağcı'nın engin mesleki tecrübesiyle ve özellikle insan hakları alanındaki bilgi ve birikimiyle anayasa yargısına önemli katkılar sunacağına inanıyorum.

Bugün burada maskeli ve mesafeli bir ortamda sıra dışı bir yemin töreni gerçekleştiriyoruz. Umarım bu şekilde yaptığımız son tören olur.

Bu yemin töreni, içinde bulunduğumuz durumu çok iyi özetliyor. Dünya uzun bir süredir tehlikeli bir salgınla mücadele ediyor. Belki de tarihte ilk kez küresel ölçekte bir karantinayı yaşıyoruz. Günlük hayattaki alışkanlıklarımız, rutinlerimiz değişiyor.

Diğer yandan hayatın yavaşladığı bu gibi dönemler, kişisel, kurumsal hatta toplumsal muhasebeyi beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda mevcut salgın bize en az iki gerçeği hatırlatmıştır. Birincisi, tüm dünyaya yayılan ve gelişmiş devletleri bile çaresiz bırakan salgın, ulusal ve uluslararası düzeyde yardımlaşmanın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Fikir ve ruh köklerimizde yardımlaşma kavramının özel bir yeri olduğu hepimizin malumudur. Sözelimi, bundan on bir asır önce yaşayan ünlü düşünür Farabî erdemli toplum ve devlete ulaşabilmenin yolunun yardımlaşmadan geçtiğini belirtmiştir. Farabi'ye göre, gerçek manada mutluluğu elde etmek amacıyla insanların yardımlaştığı toplum, erdemli toplumdur. Tüm şehirlerin aynı amaçla birbirine yardım ettiği millet, erdemli millettir. Erdemli evrensel toplum ise bütün milletlerin mutluluğa erişmek için birbirleriyle yardımlaşmasıyla ortaya çıkabilir.

Bu küresel salgının bize hatırlattığı diğer gerçek de temel hak ve özgürlüklerin vazgeçilmez olduğudur. Hepimizi uzun süre evlere hapseden salgın, insanın insanca var olmasının ön şartını oluşturan başta yaşam hakkı olmak üzere, kişi özgürlüğü, seyahat özgürlüğü ve ibadet özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin ne kadar değerli olduğunu bize bir kez daha göstermiştir.

Hak ve özgürlüklerin korunmasının demokrasinin en önemli unsurlarından biri olduğu bilinmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında demokrasileri "*temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimler*" olarak nitelendirmiştir.

Temel hakların korunması, hukuki olduğu kadar aynı zamanda ahlaki bir meseledir. Bizim gibi olmayan, bizim gibi düşünmeyen ve bizim gibi yaşamayanların da haklarının olduğunu kabul etmemiz gerekir. Başka bir ifadeyle haklar düşüncesi "öteki"ni de hakların öznesi olarak tanımayı gerektirmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bilindiği üzere, bilhassa Batı'da hastalıklı bir "öteki" tasavvurundan kaynaklanan ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, temel hak ve özgürlükleri ciddi şekilde tehdit etmeye devam ediyor. Bu kavramlar ölümcüldür. Burada "öteki" olanı yok etmeye, postmodernist düşünür Lyotard'ın anlatımıyla ona kaderi yakılmak olan "çöp muamelesi" yapmaya yönelik bir ruh halinden bahsediyoruz.

Bu nedenle ırkçılık ve yabancı düşmanlığı insanlığın geleceği açısından mevcut salgından çok daha tehlikelidir. Sınırlarına dayanan mültecileri ülkeye almamak için gerektiğinde öldüren, hatta onları koronavirüsün sebebi olarak gösterip şeytanlaştıran bir anlayışla erdemli topluma ulaşamaz. Aynı şekilde renginden ya da inancından dolayı bir insana nefes alma hakkı tanımayan bir yaklaşımla da erdemli evrensel toplum inşa edilemez.

Bu marazî zihniyetin panzehiri insanı "eşref-i mahlûkat" olarak gören, adalet temelli çoğulcu anlayıştır. Anayasa Mahkemesinin bir kararında vurguladığı gibi çoğulcu toplumda devletin farklılıkları ve farklı olanları tehditler karşısında koruma yükümlülüğü vardır.

Diğer yandan bireylerin ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmadan bir arada yaşayabileceği erdemli bir toplum ve devletin temeli adalettir. Bir elinde terazi, diğerinde kılıç olan gözleri kapalı adalet figürü, adaletin üç unsurunu oluşturan tarafsız yargıyı, hakkaniyete uygun yargılamayı ve yargı kararlarının uygulanmasını sembolize eder.

Evvla adaletin gözü bağlıdır, tarafların kim olduğuna bakmaksızın onlara eşit muamelede bulunur. Kuşkusuz hâkimin veya mahkemenin tarafsızlığı, her şeyden önce bağımsız olmayı gerektirmektedir. Anayasa'nın 138. maddesine göre "*Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz*".

Adaletin ikinci sembolü terazidir. Bu terazi sayesinde, uyuşmazlıklar hakkaniyete uygun olarak çözüme bağlanır ve kamu düzeni sağlanır. Tam da bu nedenle Mevlâna, “*Hakk’ın terazisi*” dediği hâkimi bir “*rahme*” ve “*kıyametteki adalet denizinden bir damla*” olarak nitelendirmiştir. Gerçekten de adil yargılama uygulamasıyla hukuk, toplum ve devlet hayatı bakımından bir rahmettir. Bu yüzden hukuksuz kalan devlet, yaşam destek ünitesine bağlı bir hasta gibidir.

Üçüncü olarak adalet, hâkimlerin adalet terazisinde tartarak verdikleri kararların uygulanmasını zorunlu kılar. İki tarafı da keskin kılıç hukukun üstünlüğünü ve adaletin yaptırım gücünü anlatır. Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere, mahkemeye erişim hakkının en önemli unsurlarından biri yargı kararlarının etkili bir şekilde yerine getirilmesidir. Zira aksi durumda mahkemeye erişilmiş ve yargılama yapılmış olması anlamsız hâle gelir.

Netice olarak adalet, bağımsız ve tarafsız yargı tarafından verilen hakkaniyete uygun kararların hakkıyla icrasını gerektirmektedir. Bir ülkede yargıya yönelik toplumsal güvenin sağlanması ve sürdürülmesi adaletin bu üç unsurunun hayata geçirilmesine bağlıdır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesinin temel görevi günümüzde adaletin ete kemiğe bürünmüş hâllerinden biri olan temel hak ve özgürlükleri korumaktır. Bu nedenle göreve başlarken üyeler olarak Anayasa’yı ve temel hak ve özgürlükleri koruyacağımıza yemin ediyoruz.

Memnuniyetle belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi gerek norm denetiminde gerekse bireysel başvuruda bir yandan artan iş yüküyle mücadele etmekte, diğer yandan da hak-eksenli kararlar vermektedir. Mahkememiz salgın sürecinde de gerekli tedbirleri almak suretiyle uygun yöntemlerle çalışmalarını sürdürmektedir.

Bireysel başvuruyu başarıyla uygulayan hiçbir ülkede bizde olduğu kadar başvuru yapılmamaktadır. Mahkememize sadece 2019 yılında 43 bin civarında başvuru yapılmıştır. Bununla birlikte geçen yıl 40 bin kadar başvuru sonuçlandırılmıştır. Dolayısıyla yapılan başvuruları karşılama oranı son iki yılda yaklaşık yüzde 93 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu performansın iyi olduğunu, ama yeterli olmadığını biliyoruz. Hedefimiz, en az gelen başvuru sayısı kadar başvuruyu aynı yıl içinde sonuçlandırmaktır.

Bu vesileyle, her türlü zorluğa rağmen fedakârca çalışan tüm mesai arkadaşlarıma katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Diğer yandan, temel hak ve özgürlükleri koruyacak şekilde karar vermek tek başına yeterli değildir. Bilhassa bireysel başvuru sonucunda verilen kararlar ışığında uygulamanın değişmesi, adaletin tesisi ve tecellisi bakımından son derece önemlidir.

Bir önceki yemin töreninde de ifade ettiğim üzere, ihlal kararlarının biri subjektif, diğeri de objektif olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi ihlal tespit ettiği bireysel başvurularda başvurucu açısından ihlalin nasıl giderileceğini de belirlemektedir. Bu kapsamda yeniden yargılama yapılmasına, sadece tazminata veya her ikisine birden hükmedilebilmektedir.

İhlal kararlarının somut başvuru ve başvurucuyu aşan objektif etkisi ise çok daha önemlidir. Bireysel başvurunun nihai amacı, tek tek tüm hak ihlallerini gidermekten ziyade, yeni ihlallerin ortaya çıkmasını engellemektir. Bu da Anayasa Mahkemesi kararlarındaki ilkelerin, benzer olaylarda yeni başvuruların yapılması beklenmeden, tüm idari ve yargısal mercilerce dikkate alınmasını gerektirmektedir. İhlalin kanundan kaynaklandığı durumlarda ise yeni ihlalleri önlemenin yolunun yasal değişiklikten geçtiği her türlü izahtan varestedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Konuşmama son vermeden önce geride bıraktığımız dönemde vefat eden Mahkememiz emekli üyelerinden Mahir Can Ilıcak'ı rahmetle anıyor, yakınlarına başsağlığı diliyorum. Aynı şekilde salgın nedeniyle hayatını kaybedenlere de Allah'tan rahmet, hastalarımıza acil şifalar diliyorum. Bu süreçte özveriyle görev yapan tüm sağlık çalışanlarımıza ve salgınla mücadelede emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Son olarak, yemin törenlerinin karmaşık duygulara yol açtığını biliyoruz. Bir yanda aramızdan ayrılanların hüznü, diğer yanda aramıza katılanların sevinci var. Her durumda bu törenler bize geçici olduğumuzu, mahkemenin kadiya mülk olmadığını hatırlatıyor. Afyon Kadısı Hafız Ali, 1782 yılında görevinden ayrılırken mahkeme defterine "*Değildir mansıb-ı dünya cihanda kimseye bâkî*" diye kayıt düşüyor. Gerçekten de baki kalan, mansıblar yani makamlar değil, bu kubbede hoş bir sadâ olacak.

Bu duygularla Sayın Bağcı'yı tekrar tebrik ediyor, görevinde başarılar diliyorum. Emekli olan Başkanvekilimiz Recep Kömürcü'ye de Mahkememize katkıları için teşekkür ediyor, kendisine ve tüm emekli mensuplarımıza huzurlu bir emeklilik dönemi temenni ediyorum.

Yemin törenimizi teşriflerinizden dolayı şükranlarımı sunuyor, hepinize sağlık ve afiyet diliyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı